

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

FAGFORBUNDET

Norsk
Sjøoffisersforbund

forbundet for kunst og kultur

Justiskomiteen

Dato: 07.02.2025

Innspill til Totalberedskapsmeldingen - Forberedt på kriser og krig

Del 1: Innledning

Det vises til ovennevnte. LO med forbund har samlet innspill til meldingen. Vi vil først starte med at vi overordnet mener at meldingen er god. Tiltakene vil bidra til å koordinere og styrke sivil og militær beredskap. Oppfølgingen av meldingen må ha høy prioritet på alle departementsområder.

Det er vår evne til å organisere oss i fellesskap som gjør oss i stand til å verne samfunnet fra uønskete hendelser som setter liv, viktige funksjoner og infrastruktur i fare. Beredskapsetatene skal sammen med totalforsvaret og frivillige beredskapsorganisasjoner hindre angrep på vår nasjonale suverenitet, terroranslag og digitale og hybride angrep. De skal også blant annet sikre energi, mat- og vannforsyning og være vår beredskap mot pandemier, klimaendringer og naturkatastrofer.

Vi er særlig glad for de gode signalene stortingsmeldingen gir om styrking av sivilforsvaret, og også bedre evakueringsberedskap i en eventuell krig. Dette er to «problemområder» vi i LO har spilt inn i budsjettprosesser over flere stortingsperioder og regjeringskonstellasjoner.

Vi er imidlertid veldig klar over at budsjettinnspill ikke vedtas i stortingsmeldinger, og ber komiteen prioritere dette i kommende budsjettprosesser.

LO er veldig glad for den brede forståelsen av begrepet totalberedskap. Etter vårt syn er det dette som skiller meldingen fra tidligere meldinger. TOTAL beredskap krever jo nettopp et helhetlig blikk på samfunnet. Totalberedskap er noe helt annet enn en oppsplittet, privatisert og nedskåret beredskap. Det nytter ikke å styrke beredskapen med den ene hånden, hvis man bruker den andre til «slanking», budsjettkutt eller privatisering. Da blir det vanskeligere å prioritere det som styrker beredskapen, som øvelser. Mange aktører i et oppsplittet og delvis privatisert felt gjør det igjen vanskeligere for ressursene å finne hverandre, slik 22. juli-kommisjonen tydelig viste konsekvensene av.

LO kjemper for en sterk offentlig sektor, for å sikre rettferdig fordeling av verdiskapingen og god og effektiv bruk av våre felles ressurser. Dette ivaretas best ved at viktige samfunnsoppgaver løses i

Landsorganisasjonen i Norge

Torggata 12, N-0181 Oslo E-post: lo@lo.no www.lo.no Telefon: +47 23 06 10 00 Organisasjonsnummer: 971 074 337
Kontonr.: 9001 07 00182 Faktura på e-post: 971074337@autoinvoice.no Elektronisk faktura (EHF): 9908:971074337

offentlig regi, av offentlig ansatte. Veier, vann og avløp, jernbane, lufthavner, strømnnett og bredbånd er eksempler på viktig beredskaps-infrastruktur som best organiseres gjennom fellesskapsløsninger.

For LO er denne brede forståelsen av en viktig anerkjennelse av at jobben våre medlemmer gjør er helt avgjørende i en krisesituasjon, og vi er veldig glade for at regjeringen deler vårt helhetlige syn på beredskapen.

Del 2: Et sivilt samfunn forberedt på krise og krig

Tillit, demokrati og byråkrati

Vi har bygd et solid tillitssamfunn. Det er en styrke for demokratiet og arbeidslivet, og for beredskapen. Vi har utstrakt tillit til hverandre, og vi stoler som oftest på myndighetene. Tillit til beredskapssystemene er en forutsetning for tryggheten.

Veldig mange av de systemene som må virke godt for å sikre beredskapen er viktige deler av byråkratiet vårt. Byråkrati er system. Hvis noen skulle bli fristet til å «kutte i byråkratiet» ender man fort opp med å kutte i systemer som er viktige for beredskapen. Det vil LO advare mot på det aller sterkeste.

Innføring av en enhetlig rådsstruktur og en langtidsplan for beredskap

Vi støtter innføringen av en enhetlig struktur for beredskapsråd på alle nivåer og i hele landet. Vi vil imidlertid påpeke behovet for at også partene i arbeidslivet inkluderes i rådene. Når organisasjonene i arbeidslivet inkluderes i beredskapsråd på alle nivå blir diskusjonene mer treffsikre ved at lokalkunnskap og ansattes erfaring kommer med.

Vi støtter også innføringen av en langtidsplan for beredskap. Dette er et viktig tiltak for å styrke beredskapen over tid. Det er avgjørende at langtidsplanen er avstemt med den nye nasjonale sikkerhetsstrategien og langtidsplanen for forsvarssektoren, og følges opp gjennom budsjettbehandlingene. Dette er nødvendig for å sikre systematisk styrking av beredskapen over tid.

Tillitsbygging og samfunnsintegrasjon

Stortingsmeldinga understreker betydningen av tillit som en grunnleggende verdi i et samfunn. LO er i den forbindelse bekymra for at mange unge i dag opplever at de står utenfor samfunnet og mangler tillit til styresmaktene. Det kan handle om etnisitet, legning, fattigdom, psykiatri mm. Vi vet at det er alvorlig og at når storsamfunnet ikke inkluderer disse unge så står det mange parat til å trekke dem inn i miljøer som både gir dem identitet, tilhørighet og fellesskap.

Vi registrerer at statsminister Støre i sin presentasjon av meldinga trakk fram covid pandemien, ekstremvær, krig og sabotasje som eksempler på kriser Norge må rustet for å møte. Vi savner i den sammenheng også noe om forebygging av terrorhandlinger og hvilke risikofaktorer som er knytta til utviklingen av ekstreme holdninger.

Samfunnssikkerhetens brede omfang

Arbeidet med samfunnssikkerhet favner vidt og retter seg inn mot stort sett alle forhold i samfunnet. Ingen kriser er like, og samfunnet må være forberedt på ulike scenarier - enten det er kriser knytta til terrorhandlinger, mennesker på flukt, pandemi eller klimaendringer. Felles for alle er at de rammer sosialt skjevt, øker presset på velferdstjenestene og gir gjerne langvarige sosiale konsekvenser. God beredskap handler derfor om å forberede seg på ulike scenarier, både når krisen oppstår og i arbeidet med konsekvenser av kriser. Og det viktigste arbeidet handler om å forebygge at kriser skjer.

Utenforskap og terrorisme

Utenforskap, ensomhet og manglende tilhørighet er kjennetegn ved flere personer som har utført terrorangrep, som f.eks. 22. juli 2011, angrepet på moskeen i Bærum i 2019 og angrepet på London pub i 2022. For å forebygge terrorisme, er det viktig å sikre et inkluderende samfunn som fanger opp mennesker som er i ferd med å falle ut.

Press på kommuneøkonomi og helsetjenester:

Alle kriser skjer lokalt. For å sikre motstandsdyktige lokalsamfunn trengs en sterk offentlig sektor der folk bor. Vi er fornøyde med at kommunenes betydning i arbeidet med å opprettholde grunnleggende tjenester for befolkninga ved en eventuell krise eller krig vektlegges. Vi mener det er svært positivt med etableringen av en statlig forsterkningsordning for kommunal krisehåndtering.

Totalberedskap må ses i sammenheng med økonomien til både kommuner og helseforetak og at statlige pålegg til disse må fullfinansieres. Vi er svært bekymret for kommuneøkonomien og hvordan dårlig økonomi bidrar til kutt i ikke lovpålagte oppgaver i kommunene. Det gjelder kutt i tjenester i skolen som miljøterapeuter, nedleggelse av fristisklubber og aktivitetstilbud, oppsøkende tjenester ol. Dette er instanser som kan fange opp barn og unge som er i ferd med å falle utenfor skole, arbeidsliv og samfunnet for øvrig.

Fra 2021 har det økonomiske handlingsrommet i kommune-Norge falt. I år er det lavere enn i 2023 (det året gikk om lag 45 % av kommunene med underskudd). NOU 2024: 23 estimerer at kommunesektoren vil få et netto driftsresultat på -1 % for 2024. Kommunenes økonomiske handlingsrom må økes betydelig, minimum til 2021-nivå.

Presset kommuneøkonomi tvinger også fram anbudsprosesser av kritiske tjenester, noe som svekker beredskapen. Kommunens organisering, f.eks. innen helsetjenester og tekniske tjenester har stor betydning. Kommuner som driver med egne ansatte sikres lokal kompetanse og kan omdisponere personell raskt ved skiftende behov uten å måtte reforhandle kontrakter.

Videre ser vi et press på nødetatene, særlig i distriktene. Økonomiske nedskjæringer og sentralisering av ambulansetjenesten har mange steder gitt stor kjøremengde, press på hviletider og kapasitetsproblemer. Samtidig ser vi at brann- og redningstjenesten stadig oftere må rykke ut på helseoppdrag, og at etaten er første nødetaten på skadested. Flere deltidsbrannvesen sliter med å rekruttere personell, fordi oppgavemengden gjør arbeidet vanskelig å kombinere med en vanlig jobb.

Innenfor helsesektoren er vi særlig bekymret for kapasiteten innen spesialisthelsetjenesten og samhandlingen mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene. Det er nødvendig med bedre

samarbeid og samhandling mellom tjenestenivåene. For å sikre god nok kapasitet må man også jobbe videre med oppgavedeling.

Ekstremisme og forebyggende arbeid:

Vi registrerer at Støre sin presentasjon av meldinga, viste til langtidsplanen for forsvaret og totalberedskapskommisjonen utredning i arbeidet med totalberedskap. Vi savner i den forbindelse også en henvisning til Ekstremismekommisjonens arbeid. Vi registrerer at regjeringa vil fremme ei stortingsmelding om ekstremisme våren 2025. Dette er et positivt skritt, men det er avgjørende at de tiltakene som foreslås i denne meldinga blir en integrert del av totalberedskapen. Det må derfor legges til rette for en mer forpliktende og større satsing på kommunenes forebyggende arbeid som en del av totalberedskapen.

Kriminalomsorgen

I realiteten er ikke kriminalomsorgen tatt inn som en del av totalberedskapen. Kriminalomsorgen er av staten definert som en samfunnskritisk funksjon. Dette må gjennomgående reflekteres i vurderingen av og tiltak for framtidens kriminalomsorg.

Kommisjonsrapporten forholder seg til kriminalomsorgen kun i en rettsstatsammenheng, og som en av mange aktører, sammen med særlig politiet, for å sikre lov og orden. Kriminalomsorgen er ikke vurdert som en selvstendig aktør, med bidrag til totalberedskap, og – ikke minst – behov for egen beredskap.

Kriminalomsorgens funksjon må forstås ikke bare som et gjennomføringsledd i straffesakskjeden, men også som en egen aktør som vil stå overfor betydelige (egen-) beredskapsutfordringer ved en langvarig krise, jf. pandemien. Hvis konsekvensen av for lav beredskap, med særlig vekt på bemanning, er langvarig innelåsning vil det bryte med rettsprinsippet og menneskerettighetene. Hvis konsekvensen er at innsatte må settes fri, har det følger for rettsoppfatning og tillit til myndighetsapparatet, og i verste fall for tryggheten i samfunnet.

Kriminalomsorgens hovedoppgave er å beskytte samfunnet og tilbakeføre innsatte til samfunnet som lovlige samfunnsborgere. Det er også et ansvar å identifisere og arbeide tett opp imot at innsatte som er mottagelige for å bli radikaliseret. Det fordrer at kriminalomsorgen har tilstrekkelig med ansatte som er tilstede i innsattes soningsmiljø. Det er dessverre eksempler på at innsatte er blitt radikaliseret i fengslene og vi kan vise til skytingen mot en synagoge i København utført av en tidligere innsatte som ble radikaliseret i dansk fengsel.

Til dette hører at beredskap må tas mer på alvor, også for ressurser som muliggjør fleksibilitet til å møte uventede hendelser og kriser, kort- eller langvarige; nasjonalt eller regionalt, eller ved én eller flere enheter.

Pandemien ga oss operativ erfaring med hva en plutselig krise kan medføre for kriminalomsorgen, på flere måter. Vi var ikke uforberedt på det uventede, men heller ikke godt nok forberedt – godt nok skodd – for det som skjedde. Vi hadde beredskapsopplegg, men organisasjonen hadde ikke, og har ikke, ressursene – forutsetningene – for å håndtere en langvarig situasjon uten at det i uakseptabel grad går ut over oppdragsløsningen, med kvalitet på soningsgjennomføringen, med soningsforhold for de innsatte og belastning på de ansatte.

LO merker seg at oppmerksomheten fokuseres mer på andre funksjoners behov for støtte fra kriminalomsorgen, enn på etatens egne behov for robust beredskap. Særlig behovet for støtte til politiet vil kunne innebære at kriminalomsorgen må avgi ressurser til andre, der den selv – i utgangspunktet og i tiltagende grad etter hvert som en krise vedvarer – har et kritisk ressursunderskudd, særlig på bemanning.

Regjeringa må innse at kriminalomsorgen som sådan, og enkelte enheter spesielt, har svært begrensede muligheter til å mobilisere og avgi ressurser til støtte for andre samfunnsfunksjoner.

5.2 Fylkeskommunens ansvar og oppgaver innenfor sikkerhet og beredskap

LO viser også til tidligere innspill i tilknytning til arbeidet med totalberedskapskommisjonens arbeid.

Når det gjelder overordnet beredskap og sikkerhet er man avhengig av et godt utbygd og robust bane-, havne- og veinett. Både for å kunne ivareta norsk suverenitet og samtidig sikre rask og effektiv framføring av norske og allierte styrker i en beredskapssituasjon. Derfor er det helt avgjørende at transportinfrastrukturen også er dimensjonert for militær forflytning av materiell og utstyr mellom havner, vei, bru, tunell og bane. Dette må også vektlegges i alle offentlige anskaffelser i anleggsektoren. Grunnlaget for disse anskaffelsene må gjenspeile både kvalitet m.h.t. seriøsitet og trygghet for effektiv gjennomføring av prosjekter på alle nivåer.

I tillegg er risiko for skred og andre naturhendelser, samt andre risikofaktorer på utsatte strekninger utfordrer hverdagstryggheten. Vei og banenettet har avgjørende betydning for totalberedskapen. Derfor er det viktig at Statens vegvesen, kommuner m.fl. settes i stand til å håndtere slike planer og situasjoner raskt. Behovet for opprusting av vei er betydelig og å ta igjen etterslepet er viktig for totalberedskapen. Dette innebærer også at Forsvarets behov innen tung last og sikring av bro og tunnel må vektlegges.

Viktige tiltak:

- Prioritere tiltak knyttet til samfunnsikkerhet og beredskap i oppfølgingen av Nasjonal transportplan og de årlige budsjettframlegg
- Gjennomføre en overordnet risiko-, sårbarhets, kartlegging og beredskapsanalyse av transportområdet (vei, bane og havner)
- Utrede forutsetninger for å tilgjengeliggjøre transportressurser i kriser
- NTP må sees i sammenheng med langtidsplanen for forsvaret og en ny langtidsplan for sivil beredskap.

Disse prosessene må iverksettes raskt og følges opp med konkrete tiltak som reduserer risiko og sårbarhet, øker vei og bane systemets robusthet og øker gripbarheten av transportressurser i kriser. Utbygging av infrastruktur må møtes med systematiserte tiltak, herunder omfattende utbygging av ladeinfrastruktur og kapasitet i kraftsystemet, vurderinger av hvor det er nødvendig med diversifisering av energibærere og ordninger for nød- og reservestrøm.

Også servicebransjene - vakt og renhold vil være sentrale samfunnskritiske funksjoner i en krisesituasjon. Vektertjenestene på flyplassene er svært viktig for sikkerhetsarbeidet som gjøres på bakken. LO vil advare mot å erstatte store deler av flyplassvektene med servicemedarbeidere med lavere utdanningskrav. I tillegg vil vekterne ha en viktig funksjon når det gjelder vakthold o.l. i

beredskapssituasjoner. Renhold er en avgjørende funksjon for å overholde hygieniske krav og øvrig renovasjon også i krisesituasjoner.

Viktigheten av større vekt på beredskap i anskaffelser må følges effektivt opp, også på transportområdet. De nasjonale trusselvurderingene har over flere år pekt på at kritisk infrastruktur kan være av særlig interesse for andre staters etterretningsvirksomhet og at kontrakter tildelt useriøse aktører medfører risiko for svakere sikkerhetsarbeid og er derfor også et samfunnsikkerhetsspørsmål. LO vil også minne om totalberedskapskommisjonens påpekning av den store usikkerheten knyttet til entreprenørressurser i sikkerhetspolitiske kriser, og hvor det er stor usikkerhet knyttet til om utenlandske arbeidstakere i anleggsbransjen vil bli værende i Norge i en krisesituasjon. Dette må møtes med tiltak.

Øvrige merknader til transportberedskap

Innenfor transport- og kommunikasjonsområdet utgjør det nasjonale distribusjonsverket til Posten/Bring en betydelig beredskapskapasitet i form av personell, kjennskap, kjøretøy og lokaler i hele landet.

I denne sammenheng er det verdt å merke seg at utvalget for fremtidens posttjenester i sin rapport anbefaler å avvikle plikten til å levere brevpost til alle landets postkasser, for å erstatte dette med levering til hentepunkter. Vi viser i denne sammenhengen til mindretallets dissens om å bevare plikten til hjemlevering av brev (reduisert til en levering pr uke) blant annet av hensyn til beredskap. Dersom utvalgsflertallets anbefaling følges opp, vil beredskapsressursen beskrevet over svekkes kraftig.

Jernbanens rolle i totalberedskapen må utredes

I totalberedskapskommisjonen rapport legges det vekt på at jernbanen er en viktig transportåre i krise og krig. Samfunnsikkerhet, statssikkerhet og beredskap må vektlegges mer i samferdsels- og transportplanleggingen. Et viktig grep for å bidra til dette, er å integrere disse hensynene i Nasjonal transportplan (NTP), slik totalberedskapskommisjonen tar til orde for. NTP må samordnes med langtidsplanen for forsvaret og en ny langtidsplan for sivil beredskap. Å prioritere samfunnsikkerhet, statssikkerhet og beredskap vil også innebære at vedlikehold på jernbanen prioriteres høyt.

Totalberedskapskommisjonen foreslår en overordnet risiko-, sårbarhets- og beredskapsanalyse for transportområdet. Dette er et viktig første steg mot utbedring av sårbarheter, som bidrar til et systematisk og helhetlig bilde på situasjonen, og som bør igangsettes raskt. Et av forholdene en overordnet risiko-, sårbarhets- og beredskapsanalyse bør ta for seg, er hvordan oppsplittingen av jernbanesektoren har påvirket beredskapen og hvordan dette kan møtes. Videre hvordan nøkkelpersonell og kompetanse utvikles og bevares. Alle operatører på jernbanen, inkludert verksted og vedlikehold, bør involveres i beredskapsarbeidet. Dette for å kunne gi overordnet myndighet best mulig oversikt over tilgjengelige ressurser og muligheter i krig og kriser.

Til 6.4 Kulturen, kulturarvens og medienes betydning for sivil motstandskraft

Regjeringen sender et viktig signal gjennom den nylig fremlagte totalberedskapsmeldingen, et signal om at kultur er viktig i et beredskapsperspektiv, og den viser kulturaktører hva de kan forvente hvis en krise inntreffer på nytt.

Det har ikke bare symbolsk betydning, men viser hvor viktig rolle kultur faktisk har i kriser og krig. For det er fort gjort å glemme det. Vi vil trenge et mangfoldig kulturliv som forankrer oss i egen kulturell identitet for at vi som samfunn skal stå gjennom ei krise igjen.

I tiden etter terrorangrepene 22. juli 2011 var kulturen sentral i å uttrykke sorg, bearbeide traumer og skape en felles identitet.

Digitale konserter, kreative kunstprosjekter og fellesopplevelser gjennom TV-serier og filmer hjalp mange å håndtere ensomhet under pandemien. Konserter, kulturarrangement, kunstprosjekter og seremonier med sterke kulturelle preg og innslag samlet og trøstet.

Når kulturarv bevisst blir angrepet i terror, krig og konflikt, er det nettopp fordi den representerer identiteten til et samfunn. Bilder fra utbombede museer, minnesmerker, teatre eller boktrykkerier i Ukraina minner oss på det. Det er ikke tilfeldig at den angripende part i krigen i Ukraina velger å bruke tid og ressurser på å målrettet ødelegge en annen nasjons historie, kultur og ytringsfrihet.

Ute i verden ser vi at det spesielt er to grupper som først blir truet når frihet og demokrati står på spill; journalister og kulturarbeidere.

Så handler kulturberedskap også om at kunst og kultur skaper motstandskraft i seg selv. Samfunn rike på kunst og kultur gir evne til å se flere perspektiver, motvirker ekstremisme og gjør oss robuste til å stå imot forsøk på destabilisering. Kunst og kultur vil sånn sett være enda bedre egnet til å hindre krigen enn å vinne den.

Stortingsmeldingen gir en klar retning. Nå er det opp til oss i kultursektoren - samfunnet ellers - å realisere kunst og kultur som beredskap.

Klimarelaterte hendelser

Selv om klimaendringer nevnes som en relevant faktor på mange områder i meldingen, mener vi det burde vært viet særskilt plass til håndteringen – og ikke minst forebyggingen – av klimarelaterte hendelser. Klimatilpasning må høyt opp på agendaen, både med øremerkede midler, kartlegging av risikoområder og regional/nasjonal koordinering av både kartlegging og tiltak. Forebygging og klimatilpasning er samfunnsøkonomisk svært lønnsomt sammenlignet med de økonomiske konsekvensene av klimahendelser. Miljødirektoratets strategi for klimatilpasning 2024 – 2028 må følges opp.

Gravferdssektoren

Innenfor gravferdssektoren vil vi påpeke at Norge i dag mangler et system for hvordan man skal håndtere en situasjon med høyt antall omkomne samtidig. Dette temaet burde vært adressert i meldingen. Forsvarlig beredskap for slike scenarier krever planer for hvordan gravferdene skal gjennomføres på en verdig og sikker måte. Pandemier, naturkatastrofer, ulykker og krig vil kunne kreve ulike grader av særskilte tiltak, avhengig av antall døde, smitte- og forurensningsfare, samt tilgang på mannskap og infrastruktur. Flere tiltak er nødvendige: Lokal gravplassmyndighet må få en integrert plass i beredskapsrådene, det må sikres forsvarlig krematorie- og kjøleromskapasitet og det trengs tydeliggjøring av lovhjemler for når ordinære bestemmelser må settes til side og hvem som har myndighet til å treffe beslutninger om dette i en krisesituasjon.

Del 3: Et sivilt samfunn som motstår sammensatte trusler

7.4 Motstandskraft mot påvirkningsoperasjoner

Arbeidet mot desinformasjon

Stortingsmeldinga påpeker nødvendigheten av å styrke befolkningas motstandskraft mot desinformasjon. Vi vet at barn og unge er svært påvirkelige og at mye feilinformasjon og konspirasjonsteorier florerer på sosiale medier. For å motvirke dette, er det viktig at barn og unge møter trygge voksne de kan snakke med og som kan veilede og korrigere dem.

I en tid preget av økende global uro og usikkerhet, er det viktigere enn noen gang å verdsette og beskytte rollen til redaktørstyrte medier i vårt samfunn. Som beskrevet i den fremlagte totalberedskapmelding har mediene en avgjørende rolle i krise og krig. LO er glad for at regjeringen erkjenner det mediebransjen lenge har visst: Uavhengige, redaktørstyrte medier er grunnleggende for et velfungerende demokrati.

Det er i denne sammenheng verdt å minne om at den statlige finansierte allmenningkasteren NRK ble etablert i sin tid nettopp med tanke på å sikre pålitelig kommunikasjon utad som en del av totalberedskapen.

NRK har et særskilt ansvar for å sikre at hele befolkningen får tilgang til et bredt spekter av innhold, uavhengig av geografi, alder eller sosial bakgrunn. NRK og andre uavhengige medier har gjennom årene vist sin verdi i å formidle kritisk informasjon til befolkningen, særlig i krisesituasjoner. Et mål må også være å øke bevisstheten i befolkningen om viktigheten av kritisk medieforståelse. For som mange vet er ikke medier bare en underholdning for befolkningen, men også en nødvendighet i krisetider.

Kunstig intelligens og globale internettplattformer har gjort det vanskeligere for befolkningen i verden å skille mellom sant og usant. Vi har sett det i forbindelse med Ukraina krigen og i valgkamp der fake news, konspirasjonsteorier og propaganda er spredd på sosiale medier.

I en tid der medieinnhold i økende grad styres av algoritmer og kommersielle hensyn, fungerer redaktørstyrte medier som en motvekt ved å prioritere kvalitet fremfor kvantitet. Dette sikrer at innhold som ikke nødvendigvis er økonomisk lønnsomt, men som har høy samfunnsverdi, fortsatt produseres og når ut til publikum.

I krisetider, slik vi opplevde det under pandemien, har befolkningen et ekstra stort behov for pålitelig og faktasjekket informasjon. Redaktørstyrte medier fungerer ikke bare som et supplement til offentlig informasjon, men bidrar også til å bygge tillit gjennom uavhengige vurderinger og undersøkelser.

Vi er glade for at regjeringen anerkjenner viktigheten av å opprettholde gode rammevilkår for redaktørstyrte medier. Dette må nå følges opp med konkrete tiltak og ressurser for å sikre medienes uavhengighet og evne til å utføre sitt samfunnsoppdrag, selv under de mest krevende forhold.

For å styrke Norges totalberedskap mener vi det er viktig å opprettholde og styrke offentlige tilskuddsordninger for mediene. Og vi må sikre medienes uavhengighet gjennom lovverk og regulering. Det er også behov for å investere i digital kompetanse og faktasjekk-verktøy for journalister. For journalister er demokratiets vaktbikkje, en kilde til sannhet i en verden full av usikkerhet, og en grunnpilar i vår totalberedskap.

La oss verdsette og beskytte denne viktige samfunnsinstitusjonen, for vår felles sikkerhet og fremtid og jobbe for å sikre gode rammevilkår for redaktørstyrte medier.

8.3 Styrke nasjonal kontroll over kritisk infrastruktur

Maritim sikkerhet

Stortingsmeldingen slår fast at fordekt etterretningsvirksomhet foregår til enhver tid langs norskekysten, gjennom bruk av sivile fartøy. Aktiviteten knyttes til sabotasjeforbereidelser, påvirkningsforsøk, omgåelse av sanksjonsregelverk og infiltrasjon. De samme forholdene advarer politiets sikkerhetstjeneste mot sin trusselvurdering for 2025.

Politiets sikkerhetstjeneste har over tid advart mot risikoen sjøfolk fra autoritære regimer utgjør på norskflaggede fartøy. Regjeringen strammet i november inn praksisen knyttet til unntaksbestemmelsen fra NIS-loven. Innstramningen var imidlertid uten tilbakevirkende kraft, og det er så langt ingen endringer knyttet til utstedelse av farledsbevis. Vi savner at meldingen tar innover seg den umiddelbare sikkerhetsrisikoen nåværende praksis utgjør.

Meldingen slår fast at hensynet til velfungerende maritime transportmarkeder har betydning for nasjonal sikkerhet, men sier samtidig at "vurderingen av tiltak for å forebygge sikkerhetstruende aktiviteter, vil dette også avveies mot næringens behov." Her vil vi konstatere at næringens behov er og bør være det samme som behovet til det norske samfunnet for øvrig.

Vi er avhengig av at norsk skipsfart og maritim næring er en stabil og trygg del av vår infrastruktur og totalberedskap for oss selv og for våre allierte. Det blir den ved at vi sørger for at det er bemannet med kompetent besetning, som ikke utgjør en sikkerhetsrisiko. Det er kritisk mangel på sjøfolk. Bare sjøforsvaret trenger 1300 sjøfolk innen kort tid. Dette kommer i tillegg til det eksisterende behov innen samtlige segment i skipsfarten.

For å sikre en tilstrekkelig og trygg bemanning må myndighetene ta høyde for å øke rammebetingelsene som stimulerer til økt bruk av norske sjøfolk. Videre må vi øke kapasiteten på de maritime utdanningene med antall studieplasser og faglig samordning, på universitets- høyskole, fagskole og videregående nivå. Begge disse investeringene bør ses som en del av de betydelige investeringene vi gjør gjennom forsvarsløftet.

Det er bra at regjeringen i meldingen peker på betydningen norske havner vil ha for oss selv og resten av NATO-alliansen, på alle deler av krisespekteret. Nettopp i lys av dette bør vi ha ett vesentlig fokus på oppgradering av havneinfrastrukturen som er nødvendig for å møte en flåte med betydelig variasjon og skip som vil ha forskjellige behov i forhold energi til deres fremdriftssystemer. Fiskefartøy har fortsatt unntak fra havneforbudet for russiske fartøy. Selv om regjeringen strammet inn unntaket sommeren 2024, vil vi fortsatt bemerke den mulige risikoen disse kan utgjøre.

Det er positivt at meldingen peker på behovet for å kunne veksle mellom ulike kommunikasjonssystemer. Maritim transport er i stor grad avhengig av satellittbaserte navigasjonssystemer, som er utsatt for bortfall, jamming og spoofing. Det utgjør stor risiko med et omfattende skadepotensial dersom et fartøy mister helt eller delvis kontroll over eget navigasjonssystem. Det er nødvendig med en overordnet analyse og implementering av nødvendige sikkerhetstiltak for å sikre at systemene er tilstrekkelig beskyttet mot fiendtlig aktivitet og alternative tiltak dersom disse systemer bortfaller.

Det er bra at regjeringen i meldingen vil styrke sikkerheten i maritim sektor og sikre at det er tett samarbeid og samordning mellom sivile og militære myndigheter, samt mellom privat og offentlig sektor. Vi savner imidlertid konkrete betraktninger knyttet til Notraship i meldingen. Ordningen spiller

en avgjørende rolle i dagens totalberedskap. Det må vurderes hvor vidt organisasjonen kan respondere effektivt på dagens beredskaps- og trusselbilde. Et tilstrekkelig antall fartøy må til enhver tid være under norsk kontroll hva gjelder eierskap, flagg og mannskap, for å sikre tilstrekkelig mobiliseringsevne og suverenitet.

Del 4 Et sivilt samfunn som understøtter militær innsats

Produksjon av mat, drikke og fôrvarer er en verdikjede som i dag sysselsetter over 150 000 (grønn sektor 110 000 - blå sektor 45 000) mennesker i Norge, og har den største andelen av den norske fastlandsindustrien. Verdikjeden er kompleks og til dels avhengig av innsatsmidler som importeres fra utlandet. Denne sårbarheten bør kartlegges og det må lages en plan på hvordan man kan sikre verdikjeden for mat og drikke, råvare og andre innsatsmidler i en krisesituasjon.

Ti hovedpunkter i innspill fra LO.

- Jordvern må styrkes. Kun tre prosent av Norges areal er dyrkbar mark
- Etablere kornlager for 12 måneders normalforbruk av korn
- Styrking av tollvernet for å sikre norsk landbruksbasert matproduksjon
- Norge har en etisk plikt til å produsere så mye mat og drikke som mulig, på norske ressurser
- Kartlegge og lage plan for sikkerhet rundt tilgang av innsatsmidler til mat og drikkevareproduksjon
- Styrke beredskap i en krisesituasjon for tilgang på trygt drikkevann gjennom avtaler med bryggeri, mineralvann og meieribransjen
- Forvaltning av havområdene må basere seg på bærekraftige modeller
- Havets ressurser må i økende grad bearbeides i Norge
- Plan for å opprettholde handel med matvarer med våre handelspartnere i krisesituasjon
- Bevisstgjøre det norske folk om viktigheten av beredskapslager hos de enkelte husholdninger i forhold til vann, mat mv.

Overordnet mener vi at Norge har en etisk plikt til å produsere så mye mat og drikke som mulig, på norske ressurser. Vi mener stortingsmeldingen fra et solidarisk perspektiv, må inneholde betraktninger om den etiske delen av å produsere mat og drikke på egne ressurser, og således omtales i et eget underpunkt til kapittel 11, Styrke forsyningssikkerheten.

LO har tidligere gitt innspill om viktigheten av Norges tollvern for norsk landbruksproduksjon. Vi mener det er avgjørende å benytte de mulighetene som ligger i WTO-regelverket, for å sikre egenproduksjon på norske ressurser, og sikre videre produksjon av foredlede og prosesserte landbruksvarer i Norge. Dette må beskrives tydelig i meldingen.

Kap. 11.2 Matvareforsyning

Det vises til sårbarhet i enkelt områder av forsyningslinjen. LO mener at forsyningssikkerhet for mat og drikke må sees i sammenheng med hele verdikjeden. Fra råvare til ferdige produkter som tilbys det norske folk i butikkene. Det ble tydeliggjort under koronapandemien, at verdikjeden for mat og drikke hadde flere sårbarheter, som for eksempel emballasje, spesielle råvarer som innsatsmidler til produksjoner, og produksjonsutstyr.

Videre påpekes det ofte at Norge har i en eventuell krisesituasjon overskudd av sjømatmåltider. Vi vil i den sammenheng påpeke at Norges eksport av sjømat i stor grad er hel ubearbeidet fisk. Den norske verdikjeden for mat er ikke rigget for å ta dette volumet fram til forbruker som ferdig produkt. Det vil kreve investeringer i produksjonsutstyr, mer arbeidskraft til fiskeindustrien, og andre transportløsninger, eller store endringer i butikkstruktur, for å få dette volumet fram til forbruker.

I stortingsmeldingens kapittel 11.2 Matvareforsyning, understrekes det viktigheten av å ha et beredskapslager for korn. Vi mener ambisjonen om etablering av tre måneders lager ikke sikrer Norge godt nok i en krisesituasjon. Vi mener et beredskapslager for korn må ha minst 12 måneders forbruk til enhver tid.

Med vennlig hilsen
LO Norge

LO-sekretær Are Tomasgard

Sign.

Creo-forbundet for kunst og kultur

forbundsleder Hans Ole Rian

Sign.

Arbeiderbevegelsens Presseforbund (APF)

forbundsleder Nina Hanssen

Sign.

Fagforbundet

seksjonsleder for yrkesseksjon samferdsel og teknisk

Ingunn Reistad Jacobsen

Sign.

Norsk Jernbaneforbund

forbundssekretær

Eli Ingeborg Baadstøe-Ostrø

Sign.

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund

politisk rådgiver Lars Iver Wiig

Sign.

Norsk Sjøoffisersforbund

adm.dir Hans Sande

Sign.

Norsk Tjenestemannslag

forbundsleder Kjersti Barsok

Sign.

Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund

forbundsleder Asle Aase

Sign.

Fellesorganisasjonen

forbundsleder Marianne Solberg

Sign.

Norsk Arbeidsmandsforbund

forbundsleder Brede Edvardsen

Sign.